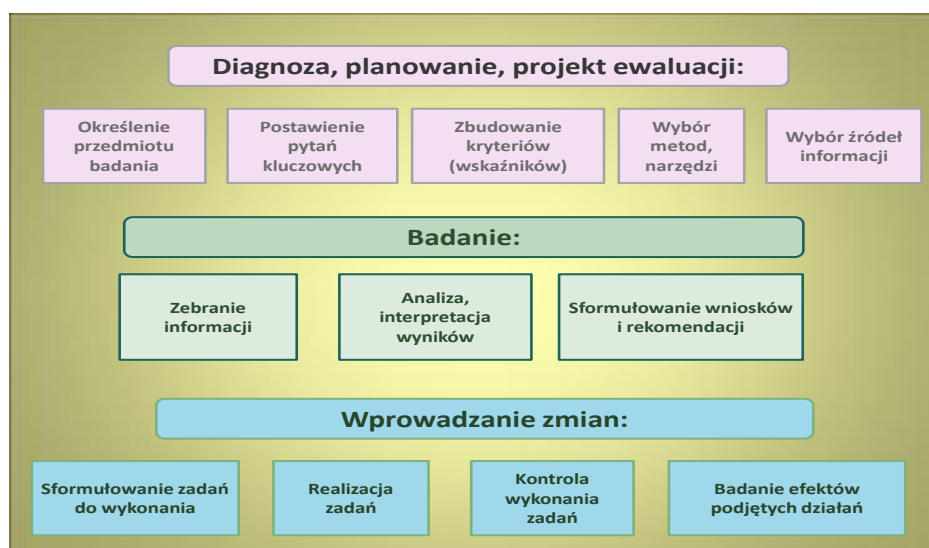

Nawigacja po nadzorze pedagogicznym – po co nam ewaluacja wewnętrzna?

Ewaluacja wewnętrzna, będąca jedną z form nadzoru pedagogicznego dyrektora, funkcjonuje w polskiej szkole już kilkanaście lat. Definiowanie ewaluacji zmieniało się, było modyfikowane w rozporządzeniach dotyczących nadzoru pedagogicznego; obecnie ewaluacja oznacza »**proces gromadzenia, analizowania i komunikowania informacji na temat wartości działań podejmowanych przez szkołę lub placówkę**«.

Warto zwrócić uwagę na to, że w definicji jest mowa o procesie, czyli zaplanowanej sekwencji działań, a nie o pojedynczych akcjach. Zobaczenie ewaluacji jako procesu gromadzenia i analizowania informacji o wartości naszych działań skłania do refleksji o tym „**jak**”, a nie „**czy**” realizujemy na przykład wymagania państwa wobec szkół, przedszkoli i innych placówek oświatowych. Kolejnym elementem definicji jest komunikowanie informacji uzyskanych w ramach prowadzonej ewaluacji. Kto będzie odbiorcą tych informacji? Oczywiście nauczyciele, ale nie można pominąć rodziców oraz uczniów. I koniecznie trzeba zadbać o to, by wyniki badania ewaluacyjnego były właściwie przekazane i dostosowane dla poszczególnych grup odbiorców.

Chwilę uwagi warto poświęcić na zastanowienie się czym jest proces. W słowniku języka polskiego znajdziemy wyjaśnienie: »proces – przebieg następujących po sobie i powiązanych przyczynowo określonych zmian«. Encyklopedia zarządzania, edycja z 22 maja 2020 roku (<https://mfiles.pl/pl/index.php/Proces>) podaje, że proces »to zbiór czynności, wzajemnie ze sobą powiązanych, których realizacja jest niezbędna dla uzyskania określonego rezultatu«. Nadrzędnym celem ewaluacji jest pokazanie **jak** szkoła realizuje zadania edukacyjne, wychowawcze i opiekuńcze, **jak** spełnia wymagania, **jakie** efekty uzyskuje. Po co? Ano po to, by świadomie wzmocnić, utrzymać to, co dobre, pozytywne i zmienić, zmodyfikować to, co słabe, nieefektywne. Takie podejście do ewaluacji wewnętrznej, jakościowe spojrzenie na działanie szkoły pozwala na rzeczywisty jej rozwój. Ewaluacja jest swoistą lupą, która pozwala na wnikliwszą obserwację wybranego obszaru, aby dopracować i udoskonalić w nim to, co jeszcze nie jest najlepsze – służą temu kryteria aksjologiczne (wskaźniki sukcesu), które formułujemy w projekcie ewaluacyjnym. Na czym polega cały proces ewaluacji? Z jakich etapów i działań się składa? Obrazuje to poniższy schemat:

Chcę podkreślić, że ewaluacja nie kończy się na sporządzeniu wniosków i rekomendacji (raportu), ponieważ takie badanie nie miałoby sensu, byłoby sztuką dla sztuki. Raport jest właściwie punktem wyjścia do wprowadzenia określonych zmian lub modyfikacji działań szkoły, placówki oświatowej. Po to i dlatego prowadzimy badanie ewaluacyjne, by jego wyniki były wykorzystane do podejmowania decyzji skierowanych na zapewnienie wysokiej jakości organizacji procesów kształcenia, wychowania i opieki.

Pracując z grupami nauczycieli nad projektowaniem ewaluacji, proponuję sporządzanie projektu w tabeli. Jest to przejrzyste uporządkowanie i metodologiczne ujęcie wszystkich ważnych elementów. Projekt ewaluacji jest dokładnym opisem badania. Żartobliwie można powiedzieć, że jest to receptura na wykonanie ewaluacji:

Projekt ewaluacji

Cel ewaluacji: Jest odpowiedzią na pytanie – po co prowadzimy to badanie?

Cel:

Przedmiot ewaluacji / aspekt pracy placówki	Pytania kluczowe	Kryteria aksjologiczne	Źródła informacji, próba badawcza	Metody, narzędzia
Określamy przedmiot ewaluacji	Na te pytania poszukujemy odpowiedzi w trakcie ewaluacji	Kryteria umożliwiają dokonanie wartościowania badanych działań, sytuacji	Określamy „obiekty”, źródła informacji	Wybieramy metody badawcze
Rzeczywiste działania, które będziemy badać.	Dzięki nim opisujemy Są to pytania otwarte, ogólne, nie powinno się ich przenosić do ankiet czy innych narzędzi. W narzędziach zadamy pytania szczegółowe.	Używając kryteriów określamy, czy przedsięwzięcie jest wartościowe z naszego punktu widzenia (np. efektywność, adekwatność, przydatność, zgodność itp.).	Osoby, zajęcia, dokumenty, zdarzenia, miejsca, gdzie będziemy szukać odpowiedzi na pytania kluczowe.	Tworzymy bądź dobieramy narzędzia. Metody powinny się uzupełniać, a ich użycie ma dać możliwość odpowiedzi na pytania kluczowe.

Przedmiot ewaluacji (obiekt, aspekt, zagadnienie ewaluacyjne) jest to konkretne działanie wynikające np. z koncepcji pracy placówki, wizji, wymagań. **Przedmiot ewaluacji to nazwanie konkretnego działania, zdarzenia**, nie powinno się go formułować deklaratywnie jako wyobrażenie czegoś, czy życzenie.

Przyjrzyjmy się dwóm sformułowaniom przedmiotu ewaluacji:

- 1) uczniowie rozwijają talenty i zainteresowania,
- 2) szkoła zapewnia warunki do rozwijania talentów i zainteresowań uczniów.

Które określenie przedmiotu badawczego jest właściwsze?

Oczywiście to drugie, ponieważ precyzyjniej nazywa działanie szkoły, a pierwsze określenie możemy traktować jako wyobrażenie, życzenie, że tak powinno być.

Pytania kluczowe konkretyzują przedmiot ewaluacji, jest to opisanie przedmiotu ewaluacji według szczegółowych kwestii i nadanie im gramatycznej formy pytań. Pytania kluczowe, sformułowane dość ogólnie (**pytania otwarte**), mają jak najlepiej określić badane zjawisko, aby możliwe było uzyskanie o nim szerokiej informacji w kontekście celu ewaluacji. Raczej nie powinny w swej strukturze zawierać zwrotów wartościujących (w jakim stopniu?, na jakim poziomie?), chyba że wartości (np. poziomy) zostaną wcześniej określone.

Kryteria aksjologiczne (wartościujące) to elementy odniesienia **umożliwiające wartościowanie** badanego działania, obiektu, dlatego często używa się zamiennie określeń: kryteria wewnętrzne, kryteria, wskaźniki sukcesu.

Źródła informacji to osoby uczestniczące w danym zdarzeniu czy działaniu, dokumenty, wszelkie inne „obiekty”, które mogą dostarczyć potrzebnych danych, pod warunkiem ustalenia w trakcie projektowania ewaluacji, jakie informacje są konieczne i jak je pozyskać, aby był zrealizowany był cel ewaluacji i by możliwe było uzyskanie odpowiedzi na pytania kluczowe.

Metody, narzędzia badawcze powinny dostarczyć możliwie najpełniejszych informacji o badanym zjawisku.

Metody jakościowe pozwalają na: ujęcie przedmiotu badawczego w szerszym kontekście, głębszy wgląd w motywacje i świat wartości badanych, możliwość poddania ocenie i weryfikacji spostrzeżeń w trakcie badania. Są jednak trudne do porównywania danych i czasochłonne przy analizie. Metody ilościowe pozwalają na: standaryzację i porównywalność danych, szybkie analizy, objęcie badaniem dużych prób badawczych, ale pomijają fakty nietypowe, często dają fragmentaryczny obraz rzeczywistości.

Wracając do pytania zawartego w tytule, przewrotnie odpowiem, że szkoda czasu i energii na bezużyteczną, formalną (bo musi być) ewaluację wewnętrzną, tak jak szkoda czasu na wizytę u lekarza, który wypełni formularz, ale nie zbada kaszlącego pacjenta chociażby stetoskopem. Natomiast dobrze przeprowadzone badanie ewaluacyjne, które pozwoli na dostrzeżenie efektów, zidentyfikowanie przyczyn trudności, zaplanowanie działań rozwojowych prowadzących do osiągnięcia sukcesów ma głęboki sens. Pamiętajmy, że ewaluacja – ta wewnętrzna też – powinna być:

- użyteczna
- wykonalna
- poprawna metodologicznie i etycznie.

A przede wszystkim ma służyć jakościowemu rozwojowi społeczności, która się jej podejmuje.

cdn.